

НОВА РЕАЛЬНІСТЬ – НОВІ ВИМОГИ: НЕОБХІДНІСТЬ ПРОПИСАННЯ ТА ДОТРИМАННЯ ЄДИНИХ КООРДИНАТ МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

П.В.Лакійчук

*викладач, аспірант кафедри
політології, соціології та соціальної роботи
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

У статті йде мова про практичну взаємодію між толерантністю та ідентичністю в потенціалі людської діяльності, як такої. Особлива увага приділяється необхідності задіяння іммігрантів в повноцінному житті суспільства, що, в свою чергу, дає можливість запобігти їх маргіналізації. Також велике значення має те, на скільки саме суспільство готове прийняти нових громадян та їх асимілювати, зберігаючи тим самим баланс.

Ключові слова: безпека, толерантність, ідентичність, комунікація.

Кардинальні зміни, що відбулись на початку ХХ ст. та були пов'язані з науково-технічною революцією порушили існуючий устрій життя людини. Відбулися серйозні зрушення в науковій, освітній, виробничій та багатьох інших сферах життєдіяльності людини. Цей якісний стрибок у розвитку продуктивних сил відбувся завдяки поєднанню процесів наукової та технічної революції, що значно прискорило темпи розвитку всього людства. Виробництво матеріальних благ сприяло постійному зростанню чисельності населення світу. Так, якщо в 1540 р. нараховувалось 450 млн. чоловік, то в 1800 р. – 906 млн. ч., 1900 р. – 1 630 млн. ч., 1950 р. – 2 500 млн. ч., 1990 р. – 5 200 млн. ч., 2000 р. – 6 200 млн. ч.

На земній кулі населення розміщується вкрай нерівномірно. Чинники розміщення: природно-географічні, історичні, соціально-економічні, демографічні. Розрізняють п'ять головних ареалів скупчення:

- 1) Східно-азіатський (КНР, Японія, Республіка Корея, КНДР);
- 2) Південно-Східна Азія (Індонезія, Малайзія, Таїланд);
- 3) Південна Азія (Індія, Бангладеш, Пакистан);
- 4) Європейський;
- 5) Північноамериканський (Атлантичне узбережжя США і Канади).

Розподіл населення по континентах (млн. чол.):

- Євразія – 4300 (Європа – 800, Азія – 3500);
- Африка – 800;
- Північна Америка – 430;
- Південна Америка – 350;
- Австралія та Океанія – 26 [5].

Значна частина населення світу припадає на країни з низьким рівнем прожиткового мінімуму, періодичними військовими та етнічними конфліктами, відсутністю їжі та доступу до чистої питної води, а отже і неможливістю частково або повністю задовольнити свої потреби в харчуванні, безпеці, самореалізації тощо. Це змушує їх шукати інші місця, переїздити з країни в країну, змінювати місце проживання та працевлаштування. Всі вони поповнюють ряди іммігрантів, за часту нелегальних, що нескінченним потоком прямують до розвинутих країн, зокрема і європейських.

Таким чином, у даній статті здійснюється огляд існуючих військово-етнічних та релігійних конфліктів, що склались переважно в багатьох країнах третього світу. Це в свою чергу слугує причиною напливу мігрантів до розвинутих країн та їх маргіналізацією у зв'язку з неприйняттям нового стилю життя та мислення, як того вимагає від них суспільство, що породжує надзвичайно небезпечний внутрішній конфлікт. Та спробуємо окреслити основні шляхи запобігання виникненню таких ситуацій.

За даними Управління Верховного Комісара у справах Біженців ООН (УВКБ ООН) станом на 2005 рік в світі нараховувалось десять основних ареалів військово-гуманітарних криз. Усі вони і досі не втратили свою актуальність і постійно нагадують про себе новими вибухами насильства, що переважно базується на етнічно-релігійному підґрунті.

Балканські країни. Через 10 років після набуття чинності Дейтонського мирного договору (листопад 1995 р.) та припинення військових дій близько 2,5 млн. людей в даному регіоні повернулись додому. Проте більш

620 тис. чоловік все ще продовжують залишатись переміщеними особами, серед їх, щонайменше, одна третина знаходиться в Косово (під контролем ООН), де зберігаються надзвичайно нестабільні політичні та економічні умови [4]. Серед сотень тисяч вигнанців – етнічні серби та такі меншини, як цигани..., все ще чекають на можливість повернутись в свої села та міста в Косові [1].

Палестина. В усьому світі нараховується більше 4 млн. палестинських біженців, більша частина яких отримує допомогу від Близькосхідної агенції ООН для допомоги палестинським біженцям та організації робіт (БАДОР) в Йорданії, Сирії, Лівані, на Західному березі і в секторі Газа. УВКБ ООН надає допомогу більш ніж 350 тис. палестинців, що проживають за межами зони дії БАДОР [7].

Ірак. Після падіння режиму Саддама Хусейна в 2003 р. близько 270 тис. чоловік повернулось в безпечні райони Іраку. УВКБ ООН, що діє переважно за межами країни, надає допомогу тим, хто прийняв рішення про повернення додому, а також майже 100 тис. переважно палестинським біженцям на території Іраку. Проте первинні плани сприяння поверненню сотень тисяч жителів Іраку, що перебувають у вигнанні, були відкладені через те, що продовжується насилля у всіх регіонах країни [4].

Афганістан. Більше 2 млн. афганців продовжують жити у вигнанні у Пакистані та Ірані. Вони досі є найбільш чисельною у світі групою з цієї категорії осіб у сфері діяльності УВКБ ООН. Проте велика чисельність громадян продовжує повертатись додому: в минулому (2004 р.) році – 940 500 біженців, а з часу падіння режиму талібів (кінець 2000 р.) – більше 4 млн. чоловік [7].

Шрі-Ланка. З часу укладення миру за посередництва Норвегії у 2002 р. між урядовими силами Шрі-Ланки та повстанськими силами під провідом організації «Тамільські тигри» близько 379 тис. тимчасово переміщених осіб і близько 10 тис. біженців з Індії повернулись в свої рідні будинки та села. Проте, мирний договір є нестійким і ще 400 тис. осіб все ще є переміщеними особами на території цієї острівної держави в Індійському океані [7].

Чад, Судан, Африканський Ріг. Цей регіон продовжує залишатись найбільш нестійким у світі. Продовжується насилля в суданський провінції Дарфур: 1,8 млн. чоловік залишили свої домівки та відправились в пошуках безпеки у сусідніх містах та селах і ще 200 тис. біженців перетнули кордон північного Чаду. На півдні Судану 4 млн. переміщених осіб хвилюються за свою долю, незважаючи на мирний договір між ворогуючими сторонами.

Більше 900 тис. сомалійців і південних суданців знаходяться в тривалому вигнанні в Кенії, Уганді, Ємені, Ефіопії, Джибуті і ДРК [7].

Центральна Африка. Тривала нестабільність зберігається в районі Великих озер в Африці, і 1,2 млн. біженців, переважно з Бурунді і Конго – розкидані по різних країнам регіону. Невелика кількість громадян повернулись в 2004 р. додому в безпечні райони Бурунді, ДРК і ЦАР [7].

Південна Африка. Після укладення мирного договору в квітні 2002 р. між урядом та повстанським рухом УНІТА близько 4,5 млн. громадян, що стали переміщеними особами в результаті багаторічної війни, повернулись додому. В 2004 р. УВКБ ООН посприяло в репатріації 90 тис. чоловік, окрім того, десятки тисяч повернулись додому «спонтанно», без будь якої офіційної допомоги [7].

Західна Африка. Цей регіон надзвичайно мінливий. Після закінчення багаторічного конфлікту тисячі ліберійських біженців почали повертатись до своїх зруйнованих міст, як із за кордону, так і із інших районів країни. Проте 330 тис. ліберійських біженців все ще знаходяться в сусідніх країнах. Тисячі біженців повернулись до Сьєра Леоне після багаторічного вигнання, проте суперечні результати президентських виборів в Того призвели до приблизно 40 тис. нових біженців [7].

Колумбія. Незважаючи на переговори про мирне врегулювання між представниками уряду та воєнізованих формувань, внутрішній конфлікт в Колумбії посилюється, що примусило більше двох мільйонів чоловік шукати притулок в інших регіонах цієї латиноамериканської країни, а ще десять тисяч чоловік – перейти кордони з сусідніми країнами. УВКБ ООН реалізує повномасштабні програми з метою надання допомоги переміщеним особам, а також сусіднім державам у подоланні цього кризиса [7].

Багато хто з постраждалих починає шукати нову домівку і спрямовують свої погляди на заможні країни Європи, Америку, Канаду тощо. Так китайці, індійці, пакистанці, афганці, іранці через Середню Азію потрапляють до Російської Федерації, звідти через Білорусію до України, а вже через українсько-польський кордон до Європейського Союзу. Інші прямують через Турцію та Грецію до Балкан і звідти в розвинені країни Європи. Третій шлях – з північного узбережжя Африки через Середземне море до Іспанії, Франції та Італії. Частина з них осідає в так званих транзитних країнах, проте основна більшість все ж потрапляє до місця свого призначення.

Цікавим є той факт, що деякі міграційні потоки мають, так би мовити, «колоніальну пам'ять». Так, наприклад, вихідці з країн

Магриба зазвичай оселяються в Франції та Іспанії. Пакістанці, бангладешці, індійці за свою нову домівку обирають Велику Британію. Це частково пояснює їх чисельну присутність в цих країнах адже свідомо або підсвідомо вони вважають себе ображеними ще з колоніальних часів.

Усі ми різнимось між собою за національною приналежністю, віросповіданням, кольором шкіри, світоглядом тощо. Між людьми існує величезний перелік відмінностей, що робить їх особливими та неповторними тим самим збагачуючи наш світ та наповнюючи його новими «фарбами».

Від моменту свого народження дитина ще не є людиною в повному сенсі цього слова, вона лише є проектом який в подальшому має втілитись у одного з представників виду *Homo Sapiens*, що на сьогодні знаходяться на найвищому щаблі розвитку живого і зайняли його в результаті тривалого і складного процесу історико-еволюційного прогресу – антропогенезу. Далі починається складний процес соціалізації, що продовжується на протязі всього життя індивіда.

Процес соціалізації може бути зрозумілий як підключення людини як такої (соціалізація біологічного організму) і – одночасно – як підключення до традицій конкретно національної культури, що виступає в подальшому для неї в якості автохтонної, рідної. Процес соціалізація як адаптація до культурного середовища здійснюється практично все життя індивіда, проте функціонально-змістовний екстремум її (власної соціалізації) припадає на часовий відрізок з другого по шостий роки життя... Соціалізація як процес підключення до культурної традиції симантично є процес формування індивідуальності. В цьому розумінні результатом соціалізації виступають індивідуальні варіації історично визначеного типу особистості. Їх варіативність обумовлена багатообразністю конкретно-індивідуальних реакцій на соціальні ситуації і різноманітністю вроджених психологічних особливостей та задатків, їх інтегральна спільність – єдністю вихідної парадигмальної поведінкової матриці, оформленої в культурі в якості стандарту прийнятності і такої, що задає свого роду ватерлінію, перехід якої значить вихід індивідуальної поведінки за межі схвальної суспільною думкою легітимності[5].

Отже, в кінцевому результаті кожна нація отримує саме той тип людини на виготовлення кліше для якої пішли сотні років. Тобто, ми є нічим іншим, як продуктом того соціуму в якому мали необережність народитись.

Кожна людина є вихованцем та складовою частиною своєї нації, її відображенням та репрезентантом. Всім вже давно стало

зрозуміло, що чим вищий рівень культурного, морального та освітнього розвитку суспільства загалом і самої людини зокрема, тим це суспільство стійкіше. Воно менш реагує на зовнішні та внутрішні подразники, залишається доволі стабільним за постійно змінних умов існування. Під впливом деструктивних чинників у такому соціумі не запускається автоматично процес само руйнації бо є цілий ряд спільних інтегративних чинників, що дозволяє зберігати відносну стійкість, а відповідно – само зберігатися. Тому і нема нічого дивного, що така структура, як Європейський Союз, що на сьогодні нараховує 27 країн досі стабільно функціонує та розвивається. Від моменту підписання договору в 1951 р. між ФРН, Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Францією та Італією про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі, що з часом перетворилось на ЄС, в середині самого утворення не було закладено жодної гострої морально-етичної суперечності. Протягом своєї історії європейці будували і відстоювали певні принципи та цінності. Варто згадати Велику Французьку Революцію з її гаслом: «Свобода, Рівність, Братерство» або трактати Жан-Жака Руссо про рівність прав кожної людини від моменту її народження. Ці цінності є спільними та прийнятними для всіх європейських країн. Всі культурно розвинуті та фінансово стабільні країни, що пройшли тривалий період свого становлення сповідують принцип: «Всі люди народжуються вільними та рівними у своїх правах».

Проте існує одне серйозне «Але!», як зазначає Сейла Бенхабіб: «Как с точки зрения индивида, так и воображаемого сообщества нации, психологически очень трудно согласиться с наличием сильного отличающегося от нас Другого, одновременно признавая его основополагающее человеческое равенство и достоинство» [2]. Нам важко сприйняти того, хто не відповідає нашим уявленням, не схожий на нас самих і має ряд інших візуальних відмінностей. Все ж для нормальної – освіченої та толерантної людини, ці візуальні відмінності не мають жодного значення. Справа в іншому, набагато важче зрозуміти, усвідомити та адаптувати власний світогляд до іншого. Утворити якісно новий вид світобачення задля збагачення один одного та переходу на новий щабель розвитку людини, як соціальної істоти.

Значну частину мігрантів в Європі складають вихідці з мусульманських країн які керуються в своїх діях Кораном, що породжує конфлікт між духовними законами та юридичним законодавством. Так, мусульманські спільноти в ЄС складають сьогодні більше

13 млн. чоловік, а у Франції мусульмани становлять майже 10 % від загальної кількості населення. «Будучи не в змозі адаптуватись та досягти чогось в чужому для них середовищі, переселенці з периферії швидко утворюють замкнуті спільноти, де відтворюються традиційні, звичні для їх зв'язки та відносини. При цьому вони приймають західне підданство та продовжують перетворювати соціальне середовище західних країн, не поділяючи, а інколи навіть не розуміючи принципів громадянського суспільства» [6]. Це фактично створює стіну між закритими спільнотами мігрантів та суспільством в яке вони потрапляють. Непорозуміння призводять до відчуження і як наслідок до виникнення деструктивних ситуацій. Відбувається розкол та конфлікт між тими хто приймає демократичні-європейські цінності та ідеали і тими хто їх відкидає. Отже переселенці повинні адаптувати свою світоглядну позицію, що була ними принесена до існуючих морально-етичних та законодавчих норм країни.

Таким чином потрібно щоб кожен мігрант чітко дотримувався перш за все законодавства країни, яке робить усіх її громадян рівними наділяючи однаковими правами та обов'язками. В свою чергу країна зобов'язується поважати специфічність виховання її нового члена, але все це повинно бути чітко та зрозуміло виписано і юридично затверджено.

Важливим негативним чинником стало ще й те, що значна частина виробництва з високим рівнем зайнятості робітників з низьким рівнем кваліфікації в останні 15 років перемістилось з Європи до Азії та Латинської Америки. Це стало причиною високого рівня безробіття в емігрантському середовищі. Звичайно держави одразу відреагували – безробітні отримували соціальну допомогу у вигляді грошових виплат та проживання в соціальному житлі. Такі «парникові» умови стали причиною того, що вже друге покоління мігрантів відмовилось від прагнення покращити своє становище за рахунок важкої праці, отримання освіти і продовжує жити на державні дотації. У той же час в злиденному емігрантському середовищі поступово наростає відчуття соціальної несправедливості та ненависті до тих хто зумів чогось досягти. Таке середовище періодично виплескує на зовні своє невдоволення, як наприклад варто згадати події, що відбулись у Франції в 2005 р.

Отже робимо наступний висновок – для запобігання маргіналізації мігрантів потрібно надати їм можливість себе зайняти чимось корисним, і ні в якому випадку не ігнорувати їхню присутність. Також необхідно сприяти асиміляції новоприбулих, розсіюючи їх по всій території держави задля запобігання утворення закритих гетто.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Беженцы – о них уже вспомнили?* – 2005. – Т. 4. – №141. – С.17.
2. *Бенхабиб С.* Притязания культуры. Равенство и разнообразие в глобальную эру. – М.: Социс, 2003. – С. 9-10.
3. *Большой энциклопедический словарь:* философия, социология, эзотеризм, политэкономика / Главн. науч. ред. и сост. С.Ю. Солодовников. – Мн: МФЦБ, 2002. – С.771.
4. *Вестник – МА Россия.* – 2004, октябрь. – № 29. – С.13.
5. *Доценко Ю.М., Мішогло Г.О.* Економічна і соціальна географія світу. – К.: Знання, 2000. – 194 с.
6. *Иноземцев В.Л., Кузнецова Е.С.* Глобальный конфликт XXI в. Размышления об истоках и перспективах межцивилизационных противоречий // Полис. – 2001. – № 6. – С.137.
7. *УВКБ ООН «Помощь Беженцам 2005»:* статистика за 2005 г. – С.13.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2009 р.

